

Streszczenie popularnonaukowe

W ramach projektu badamy rolę koncepcji postkolonialnych w kształtowaniu się państwa polskiego i jego relacji z Afryką w XX wieku. W naszej definicji polskie „koncepcje postkolonialne” odzwierciedlały przekonanie, że kraje zarówno Europy Wschodniej, jak i Afryki cierpiały z powodu politycznej, gospodarczej i kulturowej dominacji imperiów. Innymi słowy, śledzimy powstawanie i regularne wykorzystywanie myśli, które określały ziemie polskie i Polskę jako naznaczone swego rodzaju kolonializmem, podobnym do tego praktykowanego w Afryce.

W ostatnim czasie wzrosło zainteresowanie opinii publicznej interakcjami Polski z Afryką i Afrykanami. Wynika to po części ze zwiększonej roli państwa polskiego jako importera energii z kontynentu, rosnącej potęgi technologicznej i pośrednika w eksporcie zboża na Ukrainę w następstwie rosyjskiej inwazji. Historycy i antropolodzy są jednak dopiero w trakcie wyjaśniania stosunku Polski do kolonializmu, a także, w ostatnim okresie, stosunków dwustronnych z niepodległymi państwami w Afryce. Jest to ważny wysiłek akademicki, gdyż ustalenie bilansu historycznego Polski w stosunku do Afryki po części przesądzi o tym, czy Warszawa będzie w stanie przeciwstawić się nikczemnym wpływom Moskwy na kontynencie, który cierpi z powodu głodu, sztucznie wywołanego przez rosyjskie blokady handlowe, a także doświadcza przewrotów wojskowych zorganizowanych przez grupę Wagnera. Jednocześnie badanie koncepcji postkolonialnych to nie tylko sugerowanie, że Polska posiada historycznie uwarunkowaną zdolność zrozumienia trudnej sytuacji Afryki, ale jest to projekt naświetlający funkcje tych idei w Polsce, której przywódcy próbowali czerpać korzyści z utożsamiania narodu polskiego z ludami „uciśnionymi”.

Przedstawianie chwiejnej państwowości polskiej (lub jej braku) jako wywodzącej się z kolonializmu obejmował cały XX wiek. Różni polscy przywódcy polityczni wskazywali, że ich ojczyzna była zdominowana przez państwa zaborcze przed I wojną światową, zachodnich kapitalistów w okresie międzywojennym, nazistowskich Niemców podczas II wojny światowej, a później – wspieranych przez Moskwę komunistów. Jednocześnie wielu z nich, w tym nawet komuniści oskarżani o bycie rosyjskimi pionkami, porównywało los Europy Wschodniej do losu Afryki i twierdziło, że posiada specjalne sposoby na ukojenie cierpienia Afrykanów. Intelktualiści o różnych przekonaniach politycznych wykorzystywali dyskurs postkolonialny do realizacji celów państwowotwórczych, takich jak pozyskanie pomocy finansowej od bardziej rozwiniętych krajów czy zdobycie międzynarodowego uznania granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej. Innymi słowy, nasza hipoteza jest następująca: rolą idei postkolonialnych była konsolidacja narodu polskiego na gruncie moralnym oraz usprawnienie polskiej polityki zagranicznej w Afryce i nie tylko. Sugerujemy, że choć zjednoczony front antyimperialny z Afrykanami nie był możliwy ze względu na kwestie rasowe i polityczne, to koncepcje postkolonialne nadal determinowały kształt państwa polskiego i stosunków polsko-afrykańskich.

Nasz plan badawczy koncentruje się na szeroko zakrojonej analizie źródeł pierwotnych. W pierwszej kolejności interesuje nas pojawienie się zainteresowania Afryką i europejskimi imperiami wśród polskich ekspertów politycznych przełomu wieków, co można zdiagnozować uważną lekturą tytułów prasowych ze wszystkich trzech zaborów Polski. Oprócz pamiętników, listów i memorandumów zajmiemy się także traktatami politycznymi, broszurami i literaturą popularną od początku XX wieku do wybuchu II wojny światowej. Afryka zyskała na znaczeniu podczas globalnego konfliktu, gdy polscy żołnierze i uchodźcy przybyli na kontynent w bezprecedensowej liczbie. Dlatego konieczne jest zbadanie źródeł pierwotnych pozostawionych przez tych osadników, a także polski rząd emigracyjny w Londynie. Również i komunistyczne państwo polskie wysuwało koncepcje postkolonialne w związku ze swoją ambitną polityką w Afryce. W związku z tym konieczna jest analiza nie tylko akt politycznych, ale także publikacji propagandowych, naukowych i literackich z okresu Polski ludowej. Wreszcie, analizie poddany zostanie dyskurs postkolonialny wypowiediany przez członków środowisk polonijnych w Afryce Południowej i Wschodniej. W ten sposób nasze podejście będzie całościowe, a projekt opíše wdrażanie polskich koncepcji postkolonialnych w procesy budowania państwa i jego stosunków międzynarodowych na przestrzeni XX wieku.